

© **Четова Н. М.**

7. Сосновский Л. А. Рис. Золотое сечение / Л. А. Сосновский. – Гомель: УО «БелБУТ», 2004. – 317 с.

Четова Н. М., аспірант кафедри теорії навчання, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

УДК 37.036

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА ВІТЧИЗНЯНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті аналізуються теоретичні питання естетичного виховання підлітків вітчизняними науковцями другої половини ХХ століття. Розкрито сутність поняття «естетичне виховання», визначено його мету і завдання.

Ключові слова: естетичне виховання, мета, завдання .

ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ ПОДРОСТКОВ КАК НАУЧНАЯ ПРОБЛЕМА ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ МЫСЛИ ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ ХХ СТОЛЕТИЯ

В статье анализируются теоретические вопросы эстетического воспитания подростков отечественными учеными второй половины ХХ века. Раскрыта сущность понятия «эстетическое воспитание», определены его цели и задачи.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, цель, задачи.

ESTHETIC EDUCATION OF TEENAGERS AS A SCIENTIFIC PROBLEM OF THE NATIONAL EDUCATIONAL THOUGHTS IN THE SECOND HALF OF THE OF THE XXTH CENTURY

This article analyzes the theoretical questions of aesthetic education of adolescents domestic scholars of the late twentieth century. The essence of the concept of "aesthetic education" defined its purpose, objectives.

Keywords: aesthetic education, goal, objectives.

Актуальність проблеми. Розвиток українського суспільства цілком залежить від потенціалу її молодого покоління. Особливу увагу наша держава звертає на освіту та виховання дітей і підлітків. Так, Указом президента України 2013 рік об'явлено «Роком дитячої творчості», основною метою якого є створення умов для творчого, духовного, інтелектуального та фізичного розвитку дітей. У реалізації поставленої мети значне місце належить такому напряму освіти, як естетичне виховання. Одним із шляхів досягнення поставлених завдань є всебічне вивчення теоретичних засад естетичного виховання підлітків, накопичених у вітчизняній педагогічній думці другої половини ХХ століття в Україні, з метою використання найкращих надбань у сучасній роботі з молоддю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні питання естетичного виховання завжди були і залишаються предметом педагогічних досліджень. Так, у загально-педагогічному аспекті їм приділяли увагу А. Лебедіва, Л. Молорова, І. Паласевич, Т. Турчин, В. Лозова, Г. Троцько. Історичні етапи розвитку естетичного виховання в Україні розкриті сучасними дослідниками І. Паласевич, Т. Тюльпою, А. Соколовою, О. Михайличенко, О. Васильєвою, О. Цвігун, Т. Гріщенко, Л. Івановою, М. Маріо . Проблеми естетичного виховання у системі позашкільних закладів знайшли відображення у наукових роботах Г. Пустовіт, О. Биковської, О. Глух, О. Гудовсек, С. Кучер. Значний внесок в успішність вирішення питань музично-естетичного виховання зробили сучасні науковці О. Олексюк, В. Доронюк, , О. Панасенко, О. Рудницька,

Ю. Іванова.

Однак, узагальнення означених праць, доводить, що необхідно більш ґрунтовно зупинитися на аналізі теоретичних положень науково-педагогічної думки щодо естетичного виховання підлітків з метою виявлення їх трансформації в обраний для дослідження історичний період.

Мета статті полягає у вивченні та аналізі поглядів вчених, педагогів, музикантів, діячів мистецтва другої половини ХХ століття на сутність, мету, завдання естетичного виховання підлітків для використання основних теоретичних положень досліджуваного періоду в розвитку сучасної наукової думки.

У світлі обраної теми публікації доцільним є вивчення сутності поняття «естетичне виховання», яке розкрито в працях В. Сухомлинського, О. Раввінова, А. Лагутіна, Н. Ветлугіної, І. Харламова, Г. Коджаспірової та інших відомих педагогів другої половини ХХ століття.

Великого значення естетичному вихованню підлітків на початку 50-х років ХХ століття надавав відомий український педагог В. Сухомлинський. У своїх роботах [1] він підкреслює, що поняття "естетичне виховання" – це процес формування у характері підлітків моральної чистоти, духовного багатства, фізичного вдосконалення

Музичний діяч та критик О. Раввінов у своїй роботі «Масова хорова робота в школі» наприкінці 50-х років розширює це поняття. Так, він вважає, що це є здатність сприймати, переживати, розуміти і цінити прекрасне в мистецтві, природі, суспільних відносинах [3].

Цю думку в 60-ті роки підтверджують такі науковці, як Г. Коджаспірова та Н. Ветлугіна. Автори вважають, що у радянській педагогіці під поняттям «естетичне виховання» розуміли виховання здібностей сприймати, відчувати, розуміти прекрасне в житті та мистецтві. Втім, Н. Ветлугіна доповнює це поняття вихованням у підлітків самостійної участі у створенні прекрасного та залучення їх до художньої діяльності. А Г. Коджаспірова вважає, що це є цілеспрямований процес формування творчої активності особистості підлітків. У своїх працях автори виокремлюють таке поняття як «художнє виховання», яке здійснюється тільки завдяки засобам мистецтва.

Якісно новий зміст вкладають в поняття «естетичне виховання» І. Харламов та А. Лагутін. Автори 80-х років, вивчаючи проблеми естетичного виховання, розглядають його як структуру, що складається з естетичного сприймання, почуття, потреби, інтересів, ставлення, судження, ідеалу та смаку. Науковці підкреслюють, що це є цілеспрямований процес формування творчої активності підлітків; здібність відносно їх можливостей та вікових особливостей сприймати, оцінювати та створювати прекрасне та гармонійне.

Отже, ґрунтуючись на аналізі праць В. Сухомлинського, О. Раввінова, Н. Ветлугіної, А. Лагутіна, І. Харламова, Г. Коджаспірової можна зазначити, що у досліджуваній історичній період сутність поняття «естетичне виховання» розуміли як: процес формування у характері підлітків певних якостей; здатність сприймати, переживати, розуміти і цінити прекрасне в мистецтві, природі, суспільних відносинах; розвиток здібностей повноцінно сприймати та розуміти прекрасне у мистецтві та житті; залучення до художньої діяльності; цілеспрямований процес формування творчої активності особистості.

На підставі вище викладеного можливо зазначити, що автори другої половини ХХ століття сходилися в розумінні поняття «естетичне виховання» як цілеспрямованого процесу формування характеру та розвитку здібностей особистості підлітка, яка може повноцінно сприймати, розуміти та створювати прекрасне у мистецтві, природі, суспільних відносинах.

Наступним важливим питанням естетичного виховання є визначення його мети та завдань, які були актуальні в другій половині ХХ століття в українській педагогічній думці.

Аналіз педагогічних творів 70-х років «Сердце отдаю детям», «Рождение гражданина», «Письма к сыну» В. Сухомлинского [1] дає змогу визначити мету естетичного виховання, яка полягає в навчанні дитини бачити красу в навколишньому світі, в людських стосунках та формувати прекрасне в собі. Також автор вважає головною метою естетичного виховання формування в підлітків таких рис характеру, як благородство, доброта, сердечність.

Науковець М. Корольков у дослідженні «Музыка як засіб естетичного виховання» (1978 рік) визначає метою естетичного виховання підготовку людини до оптимального здійснення естетичної діяльності, тобто до сприйняття, зрозуміння, оцінки, створення естетичних цінностей.

У 80-ті роки ХХ століття цю думку розвивав А. Лагутін. Так, автор у підручнику «Основи педагогіки музичної школи» підкреслює, що метою естетичного виховання є навчання підлітків бачити красу навколишнього світу, творити та жити за його законами. Автор підкреслює, що саме

прилучення до краси визначає життєву позицію та соціальну поведінку особистості.

Розширює цю думку Н. Ветлугіна в роботі «Нравственно-эстетическое воспитание ребенка в детском саду» (1989 р.). Вона вважає, що метою естетичного виховання є систематичний розвиток естетичного сприйняття, відчуття та уявлення для зрозуміння прекрасного у повсякденному житті підлітка.

Активного розвитку ідея залучення підлітків до естетичної діяльності набуває у 80-ті роки. Про що свідчить аналіз підручників з курсу педагогіки С. Баранова (1987), І. Харламова (1990). Так, науковець С. Баранова [7] доводить, що основною метою естетичного виховання є організація діяльності, спрямованої на розвиток творчих здібностей у підлітків засобами мистецтва, удосконалення людиною навколишнього світу за законами прекрасного та вміння самому робити естетичні цінності. Подальшого розвитку ця думка отримує в працях науковця І. Харламова (1990). Автор вважає, що головною метою естетичного виховання є підготовка людини до оптимального здійснення естетичної діяльності, тобто не тільки до сприйняття, зрозуміння, оцінки, а, головне - створення естетичних цінностей.

Отже, з вище викладеного можливо стверджувати, що мета естетичного виховання у другій половині ХХ століття була багатозначна: навчання підлітків бачити красу навколишнього світу, творити та жити за його законами; підготовка підлітків до здійснення естетичної діяльності; розвиток здібностей засобами мистецтва

Вивчення теоретичних питань естетичного виховання другої половини ХХ століття в Україні доводить важливість розуміння його основних завдань, які висувалися суспільством та педагогами того часу.

Аналіз робіт [1] В. Сухомлинського доводить, що в них він підкреслює необхідність взаємозв'язку між естетичним та моральним вихованням. Саме завдяки такому синтезу, на думку педагога, найбільш ефективно виконується завдання формувати та розвивати моральні якості підлітків. Успішно здійснюється це завдання завдяки такому засобу як музичне мистецтво.

На основі аналізу робіт О. Гудовсек [8], А. Лагутіна [4], які займалися узагальненням спадщини педагогів радянського періоду, можна виділити наступні завдання естетичного виховання: естетична та духовна розвиненість особистості, забезпечення естетичної освіти, формування естетичного ставлення до дійсності, залучення підлітків до різних сфер естетичної діяльності, оволодіння естетичною спадщиною, створення умов для безперервного естетичного виховання, теоретична підготовка та придбання практичних навичок для занять мистецтвом.

Так, дослідник М. Букач у своїй роботі «Эстетическое воспитание подростков в условиях пионерского лагеря», вивчаючи документи з'їздів дослідженого періоду доводить, що головним завданням естетичного виховання у другій половині ХХ століття було: розвиток у підлітків відчуття прекрасного, формування смаку, вміння цінувати та розуміти твори мистецтва, красу та багатство природи. На основі аналізу положення про основні напрями реформи загальноосвітньої та професійної школи (1984р.) автор робить висновок, що головними завданнями на той час висувуються покращення естетичної освіти учнів через організації та налагодження гуртків художньої самодіяльності. А також автор підкреслює в своїй роботі значимість в цей період репертуару, на якому формується естетичне виховання підлітків.

Науковець Л. Болотіна [7] до основних завдань естетичного виховання відносить виховання любові до прекрасного в житті та мистецтві. Завдяки естетичному вихованню, зазначає вона, в дітях розвивається художній смак та творчі здібності.

Досягнення мети естетичного виховання Г. Коджаспірова бачить через реалізацію наступних завдань: навчити підлітків найпростішим навичкам самостійної роботи в мистецтві та за допомогою мистецтва розвинути природні можливості. Особливого значення науковець приділяє вихованню естетичного почуття та формуванню стійкої естетичної свідомості.

Аналіз та узагальнення спадщини авторів вище викладеного дає змогу виділити основні завдання естетичного виховання, які ставилися у другій половині ХХ століття: розвиток естетичного смаку почуттів, відношення до оточуючої дійсності; розвиток творчих здібностей; забезпечення естетичної освіти та умов для безперервного естетичного виховання; залучення до різних сфер естетичної діяльності; розвиток самостійної творчої роботи; формування стійкої естетичної свідомості; оволодіння естетичною спадщиною.

Висновки. Проведений огляд науково-педагогічної думки з проблеми естетичного виховання в Україні другої половини ХХ століття доводить, що в ній ґрунтовно розкрито сутність поняття «естетичне виховання» як цілеспрямований процес формування творчої активності підлітків, здібних сприймати та оцінювати прекрасне; визначено його мету: навчити жити за

© Чуйкова О. В.

законами прекрасного та підготувати підлітків до здійснення естетичної діяльності; а також схарактеризувати основні завдання, а саме: забезпечення естетичної освіти через оволодіння естетичною спадщиною, розвиток творчих здібностей в процесі художньої діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сухомлинский В. А. Избранные педагогические сочинения.Т.3 , М.: Педагогика. 1979г.-492с.
2. Раввінов О. Г. Масова хорова робота в школі, К.: Радянська школа.- 1957.-145с.
3. Лагутін А. Основи педагогики музыкальной школы: Учеб.пособие.- М.: Музыка, 1985.-143 с.
4. Харламов И. Педагогика: Учеб. пособие 2-е изд., перераб. и доп.- М.: Высш. шк., 1990.-576 с.
5. Нравственно-эстетическое воспитание ребенка в детском саду / [Н.А. Ветлугина, Т. Г. Казакова, Г. Н. Пантелеева и др.] ; Під ред. Н. А. Ветлугиной. - М: Просвещение,1989.-79 с.
6. Корольков Н. Музыка как средство эстетического воспитания: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.04 «Марксистско-ленинская эстетика» / Н. А. Корольков - Киев. 1978.-20 с.
7. Педагогика : Учеб.пособие для учащихся пед.уч-щ по спец.№2009 «Муз.воспитание»/ [Л. Р. Болотина, С. П. Баранова, Л. Г. Семушина и др.; Под. ред. Л. Р. Болотиной и др.] -М: Просвещение,1987.-288с.
8. Гудовсек О. Сучасні тенденції естетичного виховання молодших школярів / О. Гудовсек / Нова педагогічна думка : наук.-метод. журн. – 2012. – №7. – С. 25-31.
9. Букач Н. Н Эстетическое воспитание подростков в условиях пионерского лагеря: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец.13.00.01 «Теория и история педагогики» / Н.Н. Букач-Киев.1987.-21 с.

Чуйкова Олена Володимирівна, кандидат філософських наук, старший викладач кафедри філософії та біоетики Одеського національного медичного університету.

УДК 314.156.(477)

“СОЛЯРИС” ЯК МАТЕРІАЛІСТИЧНА ТЕОЛОГІЯ ТА МАТЕРІАЛІСТИЧНА ТЕОЛОГІЯ ТА АНТРОПОКОСМІЗМ В РАКУРСІ НООЕТИЧНИХ ІДЕЙ ТА ПОСТМОДЕРНІСТСЬКИХ ПРАКТИК

В статті розглядається концепт Соляриса в ракурсі нооетичних ідей та постмодерністської стратегії деконструкції, лаканівського психоаналізу (ідея “дзеркальної стадії” розвитку особистості) та постмодерністського аналізу Славоєм Жижеком не/етичної поведінки вчених і покарання за це на планеті Солярис, що імітує космічний/планетарний мозок. Ідеї про планетарний мозок, що В. І. Вернадський назвав ноосферою, вже існують, але пов'язати розум з етикою наглядно ми можемо в образі Солярису як матеріалістичної теології, планетарному розумі та взагалі розгляду наукового співтовариства в фільмі Андрія Тарковського “Солярис”, що також включає космічні, планетарні конотації даного концепту.

Ключові слова: нооетика, ноосфера, планетарний розум, матеріалістична теологія, духовна тілесність, екологія, цивілізаційний мутант.

“СОЛЯРИС” КАК МАТЕРИАЛИСТИЧЕСКАЯ ТЕОЛОГИЯ И АНТРОПОКОСМИЗМ В РАКУРСЕ НООЭТИЧЕСКИХ ИДЕЙ И ПОСТМОДЕРНИСТСКИХ ПРАКТИК

В статье рассматривается концепт Соляриса как материалистическая теология в ракурсе